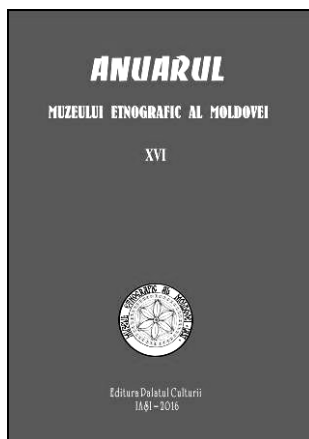

O COLABORATOARE MODEL A REVISTEI NOASTRE: *SILVIA CIUBOTARU*

Într-o lume normală, la care cu toții năzuim, e întru totul firesc să omagiezi semenii care au brăzdat adânc în ogorul profesiei. E de bun augur să ne pomenim valorile și modelele, atunci când ni le asumăm ca atare, încă din timpul viețuirii alături de acestea. De aceea, am socotit că e bine să adun prinosul meu de mulțumire în paginile care urmează, generat de contextul colaborării excepționale pe care Doamna Silvia Ciubotaru o are, de un deceniu și jumătate, cu redacția „Anuarului Muzeului Etnografic al Moldovei” (AMEM).

Împlinirea celor 70 de ani de viață constituie un liman, un prag temporal, ce se cuvine cinstit în spiritul tradiției.

Așa cum spune Lucia Cireș, „în întreaga sa activitate științifică, Silvia Ciubotaru a fost tot timpul prezentă cu studii, articole, cronici și recenzii consistente în revistele de specialitate: «Anuar de Lingvistică și Istorie Literară», «Anuarul de Folclor», devenit «Anuarul Arhivei de Folclor» [din] Cluj-Napoca, «Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei» ș.a.”¹ Așadar, colaborarea la publicația științifică a Muzeului Etnografic al Moldovei din Iași este deja una recunoscută de către specialiștii care îi știu bine preocupările.

---

¹ Lucia Cireș, *Silvia Ciubotaru la 70 de ani*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei” (AMEM), Iași, nr. XVII, 2017, p. 245.

Strict statistic, Silvia Ciubotaru a publicat în AMEM, în perioada 2002-2016, *opt studii*, care acoperă arii vaste de cercetare din domeniul etnologiei, antropologiei culturale și sociale. Este vorba de subiecte incitante, de cele mai multe ori inedite, având adesea privilegiul de a le cunoaște în premieră, ca urmare a atribuțiilor ce îmi revin în cadrul redacției „Anuarului” ieșean. În unele cazuri, AMEM-ul a reprezentat *laboratorul de creație* (experimental) al autoarei, primul pas către lucrări mai complexe, contribuțiile sale științifice devenind capitole sau subcapitole ale *tipologiilor* publicate la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași².

Primul studiu apărut în publicația noastră datează din anul 2002 și tratează *elementele mitologiei solare în colindele românilor*³. Silvia Ciubotaru remarca „procentajul redus al colindelor în care pot fi detectate urme ale cultului solar”⁴, fapt care „ne indică mai întâi arhaicitatea lor, semn că ne aflăm în fața unor relice încifrate, absconse”⁵. În cea mai mare parte a materialului, autoarea inventariază câteva motive și teme pe care le analizează în chip minuțios: *prădarea astrelor* („un motiv strâns legat de momentul solstițiului de iarnă”)⁶, *veșmântul minunat*⁷, *Zorile* (colinde ce au „ca temă confruntarea dintre două fâpturi înaripate pentru un obiect *de aur*” și care „se cântă *despre ziuă*”)⁸, *mâinile de aur* (motiv analizat *in extenso*)⁹ și *paharul minunat* („dăruit de naș personajului principal al colindului”)¹⁰.

Potrivit Silviei Ciubotaru, colindele noastre de Crăciun păstrează, până astăzi, amintirea Dioscurilor și a zeului Mithra, acceptați în lumea traco-getă datorită preexistenței în zonă, încă de la începutul eneoliticului, a unui cult uranian legat de creația heliocentrică. În creștinismul apostolilor au pătruns elemente vest-iraniene, dar natura solară a lui Mithra și a lui Iisus Hristos este cea mai puternică punte de legătură între cele două divinități.

² *Folclorul medical din Moldova*. Tipologie și corpus de texte, 2005, 576 p.; ediția a II-a în 2010; *Obiceiuri nupțiale din Moldova*. Tipologie și corpus de texte, 2009, 780 p.; *Obiceiurile agrare din Moldova raportate la spațiul național*, 2017, 682 p.

³ *Elemente de mitologie solară în colindele române*, nr. II, 2002, p. 51-65.

⁴ *Idem*, p. 52.

⁵ *Idem*.

⁶ *Idem*.

⁷ *Idem*, p. 53.

⁸ *Idem*, p. 55-56.

⁹ *Idem*, p. 56-63.

¹⁰ *Idem*, p. 64.

În pregătirea tomului dedicat folclorului medical din Moldova¹¹, cercetătoarea ieșeană publică, în 2003 și 2004, două studii consistente despre *cultul mărăgunei*¹², respectiv *agenți terapeutici*¹³. Prima constatare privitoare la studiul consacrat mărăgunei este aceea că se bazează, aproape în totalitate, pe informațiile din Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei (AFMB), fond arhivistic remarcabil, gândit de Profesorul Ion H. Ciubotaru, păstrat la Institutul de Filologie Română „A. Philippide” din Iași. La constituirea arhivei a participat și Silvia Ciubotaru, alături de alți cunoscuți etnologi ieșeni, timp de peste 40 de ani. În paginile acestui studiu descoperim acribia autoarei în ceea ce privește aparatul critic, toate informațiile ce ar putea ajuta la identificarea mai bună a surselor umane și la situarea lor spațio-temporală nefiind ignorate.

Trecând sumar în revistă studiul din 2003, recunoaștem imediat priceperea, însoțită de preocuparea nedisimulată a autoarei pentru etnoiatrie. De ce această alegere? Pentru că „*mărăguna* rămâne, în Moldova, ca și în alte ținuturi românești, cea mai importantă plantă aureolată de puteri supranaturale”¹⁴, deoarece „în toate ținuturile locuite de români a existat un cult al *Doamnei codrului*”¹⁵, dar și fiindcă „are puterea să sporească vitalitatea umană, să aducă noroc fetelor mari și flăcăilor în dragoste și căsătorie, să acționeze benefic asupra fecundității turmelor, să-i ajute pe negustori și cârciumari la câștig etc.”¹⁶ Înțelegem atunci de ce se utiliza cu predilecție în „farmecele premaritale și pentru armonie conjugală”¹⁷. De asemenea, precizările Silviei Ciubotaru privitoare la rădăcinile antice ale practicii (ar continua „un străvechi cult lunar al divinității daco-romane Bendis-Diana, precum și a substitutei nocturne a acesteia, Hecate”¹⁸), ne dumiresc asupra caracterului „exclusiv feminin” al riturilor legate de mărăgună¹⁹.

Studiul din 2004, privitor la agenții terapeutici, este unul bazat pe o bogată bibliografie națională și internațională, dar și pe informațiile

---

¹¹ „O carte de alt tip”, cum o numește renumitul medic ieșean Constantin Romanescu (în „Ziarul de Iași”, 89, 100, 2006).

¹² *Cultul mărăgunei în Moldova*, nr. III, 2003, p. 141-158.

¹³ *Agenți terapeutici în folclorul medical din Moldova*, nr. IV, 2004, p. 165-184.

¹⁴ *Cultul mărăgunei...*, p. 157.

¹⁵ *Idem*, p. 143.

¹⁶ *Idem*, p. 142-143.

¹⁷ *Idem*, p. 144.

¹⁸ *Idem*, p. 157.

¹⁹ *Idem*.

din AFMB. Aflăm că „în aproape fiecare sat moldovenesc există un număr de persoane recunoscute ca fiind foarte pricepute la vindecat și descântat. Ca și în alte regiuni ale țării, majoritatea o reprezintă femeile, spre deosebire de alte zone europene unde, dimpotrivă, vracii, vrăjitorii și cei care desfac fermecele sunt de obicei bărbați”²⁰. Precizările autoarei deslușesc și clarifică legăturile acestor taumaturgi cu religia dominantă, afirmându-se explicit „coexistența lor armonioasă cu preceptele creștine ortodoxe”²¹.

Câteva pagini rețin atenția în chip deosebit. Sunt cele în care Silvia Ciubotaru ne prezintă o „vindecătoare-tip pentru categoria celor mai alese reprezentante ale etnomedicinei din Moldova”²². Este vorba de Varvara Ungureanu, „zisă a *Cilinii*, din satul Uda, comuna Tătăruși, județul Iași”²³. Apoi ni se spune că exista o specializare în privința tratării bolilor, femeile fiind mai pricepute la oameni, pe când „animalele bolnave erau vindecate mai ales de bărbați”²⁴; în acest context, aflăm că „cei mai buni dintre lecitorii de animale sunt numiți în Moldova *nălbari*”²⁵, câteva informații de natură lingvistică și istorică lărgind sfera utilizării acestui termen specific. Studiul se termină prin prezentarea pe larg a așa-numiților „agenți magici auxiliari”: gemenii, mezinul, fecioarele, copiii și nașii de botez²⁶.

Silvia Ciubotaru abordează adesea teme rare sau inedite pentru cercetarea etnologică românească. E și cazul studiului din 2006, consacrat statutului *scrânciobului* în mentalul popular²⁷. Acesta valorifică bibliografia de specialitate, operele literare, izvoarele istorice, informațiile de teren din această mină de aur care este AFMB, dar și din colecțiile de folclor ce circumscriu alte zone ale spațiului românesc. Autoarea pleacă de la premisa că „mișcarea alternativă a leagănului sau a scrânciobului nu poate fi cantonată doar în sfera ludicului. Bucuria produsă de această practică nu justifică participarea

---

²⁰ Idem, p. 165.

²¹ Idem, p. 168.

²² Idem, p. 172.

²³ „Privirea cercetătoare, ușor malițioasă, a ochilor căprui se cerea ghicită pe faciesul volterian, cu pomeții, nasul și bărbia pronunțate. [...] Conviețuiau în personalitatea acestei femei un talent remarcabil pentru estetica gestului și a textului magic, cu o luciditate ușor autopersiflatoare” (Idem).

²⁴ Idem, p. 174.

²⁵ Idem, p. 174-175.

²⁶ Idem, p. 177-183.

²⁷ *Scrânciobul și implicațiile sale rituale*, nr. VI, 2006, p. 147-175.

la legănatul din timpul primăverii a celor mai multe categorii de vârstă din mediul rural. Este vorba, aşadar, de un alt tip de legănat, diferit de acela pe care-l săvârşesc mamele în folosul pruncilor, considerat, pe bună dreptate «o muncă»²⁸.

Constatând că „peste bătrânele eresuri ale scrânciobului (mişcarea vântului, leagăn al soarelui, vehicul al sevelor, ceasornic al timpului) s-a aşternut în mare parte uitarea”²⁹, cercetătoarea ieşeană observă că „a supravieţuit însă, aproape nealterat, legănatul cu subtext erotic, specific obiceiurilor premaritale. Este atestat în toate ţările balcanice, indiferent de religia celor care-l practică”³⁰. Atentă la cele mai subtile nuanţe, Silvia Ciubotaru atrage atenţia că „există în arta plastică universală o atracţie deosebită pentru reprezentarea eroinelor care se dau în scrânciob”³¹. Precizările finale certifică înfinitele accepţiuni mitologice şi metaforice ale legănatului: „Apărut cândva, în zorii umanităţii, ca o magie pentru renaşterea naturii, datul în scrânciob a acumulat sensuri şi valenţe noi, depăşind cu mult statutul de simplă oscilaţie. Impuls suspendat spre ascensiune, de unificare a vieţii terestre cu cerul albastru, fragilul suport a valorizat toate zborurile visate de eul uman”³².

Dintre riturile de trecere, cercetătoarea ieşeană a acordat o atenţie specială celor nupţiale, dedicându-le două volume³³ şi mai multe studii³⁴. În acest context se înscrie, în mod firesc, evocarea închinată lui Simion Florea Marian, la celebrarea centenarului morţii sale³⁵. Autoarea socoate că „dintre toţi discipolii lui Hasdeu, S. Fl. Marian a fost cel care

---

²⁸ Idem, p. 147 (referinţa bibliografică din interiorul citatului este la Petru Caraman, *Studii de etnografie şi folclor*. Ediţie îngrijită de Ovidiu Bârlea şi Ion H. Ciubotaru. Postfaţă, note, indice şi bibliografie de Ion H. Ciubotaru, Iaşi, Editura Junimea, 1997, p. 100).

²⁹ *Scrânciobul...*, p. 153.

³⁰ Idem.

³¹ Idem, p. 158.

³² Idem, p. 170.

³³ *Nunta în Moldova*. Cercetare monografică, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”, 2000, 344 p.; *Obiceiuri nupţiale din Moldova*. Tipologie si corpus de texte, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”, 2009, 780 p.

³⁴ *Rituri nupţiale din Moldova (Drumul mirilor)*, în „Anuar de Lingvistică şi Istorie Literară” (ALIL), Iaşi, tom XXX-XXXI, 1985-1987, p. 141-146; *Vechi obiceiuri nupţiale româneşti: substituirea miresei, turcii şi calul de ginere*, în aceeaşi publicaţie, tom XXXIV, 1994-1995, p. 572-582; *Pantoful Cenuşăresei*, în aceeaşi publicaţie, tom XXXIX-XLI, 1999-2001, p. 189-201.

³⁵ *Riturile nupţiale în viziunea lui Simeon Florea Marian*, nr. VII, 2007, p. 185-194.

a confirmat majoritatea speranțelor puse în el. Și aceasta într-un mod al său personal, evitând imitarea adulatorie și adoptarea unor idei fără acoperire în realitatea satului românesc”³⁶.

După cum bine se știe, cărturarul sucevean este autorul unei trilogii de referință dedicată riturilor de trecere din spațiul românesc. În acest context, Silvia Ciubotaru face unele precizări binevenite: „Piatră de încercare în opera sa personală, *Nunta la români* constituie o prodigioasă acumulare informațională și metodologică. Structura lucrării corespunde perfect viziunii organice asupra spiritualității populare, respectând ordinea principalelor momente ale ceremonialului marital”³⁷. Înainte de teoretizările lui van Gennepe, „S. Fl. Marian surprinde dialectica internă a riturilor nupțiale”³⁸, ceea ce a rostit preotul Marian fiind ceva unic în cultura română modernă: „Opera realizată de Simeon Florea Marian, printr-o muncă asiduă – echivalând cu efortul unui întreg colectiv de cercetare timp de un număr de ani – a fost consultată, citată și chiar imitată de generații de etnologi români”³⁹.

La capitolul teme inedite, trebuie încadrat și studiul privitor la *mărul de aur*⁴⁰, tratarea fiind deosebit de amplă și surprinzătoare prin propunerile metodologice. Pornind de la un articol publicat acum peste jumătate de veac⁴¹, ce prezintă „o miniatură ce-i înfățișează pe bazileul Teodosie al II-lea cel Mic și pe soția sa Evdochia-Athenaida în *pricina mărului*”⁴² într-un „cronograf românesc de la 1758”⁴³, Silvia Ciubotaru desfășoară un scenariu complex, ce-și propune să decripteze „violența cu care reacționează Teodosie al II-lea la gestul soției sale”⁴⁴. Această scenă a avut loc „după anul 421 (data cununiei bazileului), [adică] în plin creștinism, când multe dintre simbolurile Antichității greco-romane sunt combătute sau reinterpretate”⁴⁵.

Astfel, autoarea ajunge la o analiză minuțioasă și doctă a perspectivei mitico-magice a mărului, ca pom și ca fruct, prin cosmogonia

³⁶ Idem, p. 185.

³⁷ Idem, p. 187.

³⁸ Idem, p. 189.

³⁹ Idem, p. 194.

⁴⁰ *Mărul de aur*, nr. X, 2010, p. 263-280.

⁴¹ Ion Barnea, *Un cronograf român ilustrat din secolul al XVIII-lea*, în „Studii și Cercetări de Istoria Artei”, anul VII, nr. 2, 1960, p. 184-195.

⁴² *Mărul de aur*, p. 263.

⁴³ Idem.

⁴⁴ Idem.

⁴⁵ Idem, p. 263-264.

vedică, în folclorul neogrecesc, în spațiul balcanic și, evident, în creștinism. Aici, în epoca creștină, „imaginea-tip [...] este cea a arborelui vieții păzit de o ipostază a *dragonului (balaurului)*”⁴⁶. Treptat, mărul ajunge să „înlocuiască bradul în imaginea Arborelui Cosmic, cu coroana cuprinzând cerul și cu rădăcinile în prăpastia celuilalt tărâm”⁴⁷. Se indică faptul că „un moment de revigorare a mitologiei mărilor l-a constituit altoiul biblic”⁴⁸. Pe urmele marelui savant român Petru Caraman, Silvia Ciubotaru precizează că există „o specie folclorică arhaică în care românii au exclusivitatea în ce privește preaslăvirea mărilor. Numai colindele noastre au refrenul favorit legat de *florile dalbe de măr*, de pomul cu fructe de aur sau de mărgăritar și frunze de argint”⁴⁹.

Alte informații privesc „cununia de tip arhaic [ce] se făcea, la români, lângă un măr altoit. [...] Latura esențială a ritualului o constituie *altoitul* pe creanga de măr, simbolizând căsătoria”⁵⁰; această cununie „este legitimă și de bun augur, spre deosebire de cununia la salcie, îndeplinită în cazul în care o fată mare a păcătuit”⁵¹. Doar în acest context ne explicăm faptul că „mărul a ajuns să semnifice miracolul rodirii și al vitalității, un alter-ego al tinerilor miri”⁵² și începem să pricepem adevăratele rațiuni ale gestului împăratului Teodosie al II-lea cel Mic din anul 421, căci „cheia tuturor acestor istorisiri o constituie *mărul*, ca simbol al dragostei celui care îl oferă. În momentul înstrăinării acestui obiect prețios, se rupe legătura afectivă dintre soți, se comite un act de trădare. Perceperea în acest mod a fructului de aur nu s-ar fi putut produce dacă n-ar fi existat o întreagă mitologie a lui”⁵³.

O altă contribuție științifică a autoarei este cea din 2012, când Silvia Ciubotaru descifrează *mitul vasului ritual* al Crăciunului, Bobotezei și Paștelui, mai ales în contextul repertoriului colindelor românești⁵⁴. Studiul debutează cu evocarea articolelor profesorului

⁴⁶ Idem, p. 266.

⁴⁷ Idem, p. 267.

⁴⁸ Idem, p. 268.

⁴⁹ Idem, p. 274.

⁵⁰ Idem, p. 276.

⁵¹ Idem, p. 277.

⁵² Idem.

⁵³ Idem, p. 278.

⁵⁴ *Paharul de zile mari*, nr. XII, 2012, p. 101-130; studiul dezvoltă un altul mai vechi, purtând titlul *Pahar de viață, pahar de moarte*, publicat în ALIL, tom XXXIV-XXXVIII, 1994-1998, p. 163-170.

Dumitru Pop⁵⁵, unul dintre puținii etnologi români care „a acordat o atenție specială [acestui] motiv arhaic autohton”⁵⁶. Subliniind faptul că „motivul *paharului de aur* prezintă o bază etnografică reală”⁵⁷, Silvia Ciubotaru arată că „studiile profesorului Dumitru Pop asupra *paharului de aur* au deschis poarta magică a unei problematici extrem de complexe”⁵⁸.

Sunt discutate pe larg „motivul recipientului de preț [...] în repertoriul celorlalte colinde est-europene”⁵⁹, esențele arboricole din care se confecționează acest pahar minunat⁶⁰, dar și ceea ce este specific românilor în tratarea acestui motiv folcloric (situarea „gospodarului matur în centrul tramei augurale”, „valorizarea obiectului ritual ca proslăvire a instituției *nășiei*”⁶¹ și „existența concretă a unui *pahar de zile mari*”, numit „pahar al Crăciunului” sau al „Sărbătorilor mari”⁶²).

Apoi analizează „simbolistica încrustațiilor de pe pahar [ce] indică arhaicitatea obiectului respectiv”, arătând că apar motive astrale, mai vechi, și fitomorfe, de dată mai recentă⁶³. Evident, „într-o ultimă fază, multe din vechile simboluri capătă valoare euharistică, [fiind] introduse unele embleme creștine”⁶⁴. Nota dominantă a simbolurilor de pe paharul de zile mari o constituie „puterea magică a recipientului imortalității și botezului. Pe lângă calitatea impusă suportului material de metalul nobil din care este făcut [...] se adaugă conținutul său, băutura nemuririi”⁶⁵.

Autoarea susține că „în colindele Crăciunului, paharul de aur este o continuare a ritualurilor antice complexe”⁶⁶, trecerea spre contextul creștin făcându-se treptat. După ce sunt prezentate cele trei grupări de personaje ce apar în aceste colinde, se concluzionează astfel: „Indiferent care sunt participanții de la masa Crăciunului, pe care

⁵⁵ Motivul „*Paharul de aur*” în *folclorul românesc*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, seria Philologia, Cluj, fasc. 2, 1970, p. 19-29; *La coupe du Félibrige, symbole folklorique*, în „Anuarul Arhivei de Folclor”, Cluj-Napoca, tom XV-XVII, 1994-1996, p. 57-66; *Cercetări de folclor românesc*, Cluj-Napoca, Casa de Editură Sedan, 1998, p. 217-237.

⁵⁶ *Paharul de zile mari*, p. 101-103.

⁵⁷ Idem, p. 102.

⁵⁸ Idem, p. 105.

⁵⁹ Idem.

⁶⁰ Idem, p. 107.

⁶¹ Idem.

⁶² Idem, p. 108.

⁶³ Idem, p. 110.

⁶⁴ Idem, p. 112.

⁶⁵ Idem, p. 118.

⁶⁶ Idem, p. 120.

strălucește paharul minunat, raportul esențial al acțiunii este cel dintre naș și fin. Diferă doar decalajul de rang și stare materială dintre cei doi”⁶⁷. Spre finalul acestui studiu dens, se arată că „paharul minunat, de aur, pentru sărbători împărătești sau pentru zile mari, transmite în eternitate principiul vital din spicul grâului și din vița de vie”⁶⁸.

Spre final, cercetătoarea ieșeană afirmă fără ezitare: „Suntem încă departe de a desăvârși complexul de înțelesuri cuprinse de semantica *paharului de aur*”⁶⁹. Totuși, concluzia este una optimistă, în ton cu subiectul abordat: „Pus la masă, cu paharul de zile mari în mână, alături de sfinți și de Dumnezeu, gospodarul accede într-un spațiu edenic, după ce a dus o viață fericită pe pământ. Gajul neprețuit al acestei promisiuni sfinte îl constituie tocmai potirul greu de nectar, *dar* al nașului său”⁷⁰.

Studiul din 2015, unul de sinteză, se circumscrie temei *miturilor pluviale românești*⁷¹. Se îmbină exemplar datele din informația de teren cu cele din bibliografia națională și străină astfel încât balaurii, norii, divinitățile furtunii, solomonarii, sfinții și eroii dracontoctoni sunt puși într-un creuzet comparativist. Dintru început suntem preveniți că „mitologia agrară românească a acordat un spațiu larg demonologiei implicate în circulația apei în natură, de la sursele potrivite irigării ogorului și până la fenomenele atmosferice legate de ploile cu *mană* necesare semănăturilor”⁷²; mai apoi luăm „*calea norilor*”, căci „între nori și balauri există o comunitate genetică”⁷³.

Majoritatea dintre noi știm vag că „*Sfântul Ilie* [este un] *urmaș al zeului furtunii*”, dar Silvia Ciubotaru aduce argumente în acest sens, precizând că „după epoca marilor zei uranieni, [...] s-a ajuns la o specializare a divinităților cerești în divinități ale uraganului și ploii”⁷⁴. De asemenea, aflăm că „*solomonarii* [sunt socotiți] *îmblânzitori de balauri*”⁷⁵ sau că aceștia „șin de un strat mitologic străvechi, de dincolo de fruntariile Antichității”⁷⁶.

⁶⁷ Idem.

⁶⁸ Idem, p. 125.

⁶⁹ Idem, p. 126.

⁷⁰ Idem, p. 127.

⁷¹ *Mituri pluviale românești în context universal*, nr. XV, 2015, p. 135-168.

⁷² Idem, p. 135.

⁷³ Idem, p. 145.

⁷⁴ Idem, p. 147.

⁷⁵ Idem, p. 156.

⁷⁶ Idem.

Studiul se încheie cu o amplă secțiune dedicată unor „zei și eroi omorâtori de balauri”⁷⁷; aici, și prin intermediul unei remarcabile incursiuni în mitologia popoarelor antice, este zugrăvit în special chipul Sfântului Gheorghe, „reprezentativ pentru sfinții militari învingători de balauri”⁷⁸, care, în Peninsula Balcanică, „a avut ca predecesor [...] pe *Cavalerul trac*”⁷⁹. Concluziile acestei contribuții exemplare sunt edificatoare: „Arhaic reprezentant al stihiiilor nedomolite ale cerului, al mlaștinilor întunecate și al diluviului catastrofal, balaurul trebuie sacrificat pe altarul civilizațiilor agrare. Cu el va dispărea dușmanul primordial al omului fragil, care încearcă să se elibereze de sufocanta invazie teratologică. Duelul eroic purtat de Sfântul Gheorghe deștelenește gliile amorțite”⁸⁰.

În 2016, ca o avanpremieră a cărții din 2017⁸¹, Silvia Ciubotaru a mai oferit o lucrare publicației noastre, scopul principal al acesteia fiind acela de a arăta modul în care erau percepuți boii în comunitățile arhaice⁸². Studiul îmbină, ca și altă dată, variate surse istorice, literare, artistice și etno-folclorice, de la noi și de aiurea, dar și numeroase informații de teren, toate contribuind la realizarea unui „tablou” complex.

Mai întâi de toate este analizat pe larg *Plugul cel Mare* de la Anul Nou⁸³, insistându-se asupra faptului că „perechea ideală a boilor *îngemănați* din Plugușoare constituie motivul esențial într-o lume magică, susținută pe vechi eresuri”⁸⁴. Prezența boilor în riturile funerare este o constantă a culturii noastre populare, uneori aceștia arând ogoare cosmice: „Drumul la celălalt tărâm, spre care este călăuzit Dalbul de pribeag în cântecul *Zorilor*, este o brazdă cerească”⁸⁵. Nu trebuie să ne mire o asemenea credință, din moment ce „în Evul Mediu, boul care trage la jug cu sârg și răbdare ajunge să-l simbolizeze chiar pe Hristos”⁸⁶.

⁷⁷ Idem, p. 160-168.

⁷⁸ Idem, p. 163-168.

⁷⁹ Idem, p. 164.

⁸⁰ Idem, p. 168.

⁸¹ Silvia Ciubotaru, *Obiceiurile agrare din Moldova raportate la spațiul național*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2017, 682 p.

⁸² *Trăgătorii cu coarne aurite între cotidian și mitologie*, nr. XVI, 2016, p. 143-176.

⁸³ Idem, p. 147.

⁸⁴ Idem, p. 153.

⁸⁵ Idem, p. 159.

⁸⁶ Idem, p. 162.

Analiza etnologului ieșean surprinde prin abordarea unor unghiuri inedite, apelul la surse poetice de referință fiind o dovadă în acest sens; spre pildă, complementaritatea dintre regulile practice și cutumele arhaice privitoare la agricultură este argumentată și prin citarea poeziei *Oameni la plug* a lui Marin Sorescu, aici regăsind, potrivit Silviei Ciubotaru, o „ideală îmbinare între reguli practice și cutume arhaice”⁸⁷. Centrul de greutate al studiului este deplasat apoi spre izvoare istorice și filologice de primă mână, astfel fiind prezentată *strămurarea*, o unealtă arhaică folosită „pentru îndemnatul boilor la tras plugul”⁸⁸.

Autoarea nu ignoră nici aspectele minore ale subiectului, care-și au însă rostul lor, în conturarea unei anumite atmosfere: „Melancolicii boi din tablourile lui Nicolae Grigorescu sau din romanele atât de cântate încât li s-au uitat compozitorii (*Și cu cât mă duce gândul, Trece-un car cu boi pe drum* ș.a.)”⁸⁹. Atență la creionarea unor concluzii convingătoare, Silvia Ciubotaru își încheie studiul cu un elogiu adus modeștilor, dar valoroșilor trăgători ai plugului: „Neprețuiți slujitori ai plugarului, boii rămân printre cele mai respectate simboluri ale forței calme și pașnice, ale fidelității și tenacității în acel *labor improbus* agrarian pomenit de Vergiliu”⁹⁰.

***

O notă aparte în cadrul consistenței colaborării pe care Silvia Ciubotaru a avut-o și o are cu AMEM este dată de numeroasele recenzii publicate aici, circa 25, însumând nu mai puțin de 100 pagini. Cred că puțini dintre colaboratorii noștri au mai reușit această performanță. Practic, aproape în fiecare număr a fost publicată măcar o recenzie sub semnătura Silviei Ciubotaru. La o prima vedere, acest aspect poate părea unul minor, dar în realitate arată constanța lecturilor atent selectate, semnalarea apariției unor cărți importante și recomandarea acestora altor cititori.

În acest context, notăm preferința cercetătoarei pentru anumiți autori de excepție, cum ar fi Anton Golopenția⁹¹, Sanda

⁸⁷ Idem, p. 165.

⁸⁸ Idem, p. 167-170.

⁸⁹ Idem, p. 172.

⁹⁰ Idem, p. 174.

⁹¹ *Rapsodia epistolară. Scrisori primite și trimise de Anton Golopenția (1923-1950)*, vol. III, București, Editura Enciclopedică, 2012, 762 p. (în nr. XII, 2012, p. 514-520); Idem, vol. IV, 2014, 700 p. + CVIII (în nr. XIV, 2014, p. 480-486).

Golopenția⁹² și Ion Talos⁹³, cărora Silvia Ciubotaru le-a recenzat în acești ani nu mai puțin de șapte tomuri. Apoi recenzează, temeinic, atent și avizat, lucrări variate ca tematică, de la sinteze până la dicționare. Astfel, sunt discutate importante apariții editoriale ale unor cunoscuți etnologi și folcloriști români contemporani (Sabina Ispas⁹⁴, Ioan Godea⁹⁵, Radu Niculescu⁹⁶, Iosif Herțea⁹⁷, Camelia Burghilea⁹⁸, Valeriu Bălțeanu⁹⁹), operele monografiștilor din Școala Sociologică de la București (Paul H. Stahl¹⁰⁰, Xenia Costaforu¹⁰¹), ale unor etno-sociologi străini, mulți abordând teme sau personalități românești (Mac Linscott Ricketts¹⁰², Norbert Fisch¹⁰³, Ludwig Adolf

⁹² *Intermemoria. Studii de pragmatică și antropologie*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2001 (în nr. II, 2002, p. 374-376); *Limba descântecelor românești*, București, Editura Academiei Române, 2007 (în nr. XI, 2011, p. 413-415); *Arhipelagul gustian. Contribuții la istoria Școlii Sociologice de la București*, București, Editura Enciclopedică, 2016, 590 p. (în nr. XVI, 2016, p. 571-578).

⁹³ *Omul și leul. Studiu de antropologie culturală*, București, Editura Academiei Române, 2013, 646 p. (în nr. XIV, 2014, p. 471-476); *D'Italica à Sarmizegetusa. Réflexions sur la culture populaire romane*, București, Editura Academiei Române, 2016, 420 p. (în nr. XVII, 2017, p. 500-503).

⁹⁴ *Siminoc și Busuioc. Basmе românești*. Antologie și postfață de, București, Editura Etnologică, 2005 (în nr. VI, 2006, p. 390-392).

⁹⁵ *Moralitate, mentalitate și osândă. Perindele, colodă și mireasa pe grapă*, Timișoara, Editura de Vest, 2011, 162 p. (în nr. XII, 2012, p. 492-494).

⁹⁶ *Spre o poetică a baladei populare românești. Două studii de caz*. Ediție îngrijită de Viorica Nișcov, Brăila, Editura Sfântul Ierarh Nicolae, 2012, 352 p. (în nr. XIII, 2013, p. 352-357).

⁹⁷ *Colinde românești. Antologie și tipologie muzicală*, București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 2004 (în nr. VII, 2007, p. 400-403).

⁹⁸ *În numele magiei terapeutice*, Zalău, Editura Limes, 2000 (în nr. II, 2002, p. 360-361).

⁹⁹ *Terminologia magică populară românească*, București, Editura Paideia, 2000 (în nr. II, 2002, p. 364-366).

¹⁰⁰ *Études Roumaines et Aroumaines. Studii românești și aromânești*, IX, Paris-Bucarest, 2005 (în nr. V, 2005, p. 364-367).

¹⁰¹ *Cercetarea monografică a familiei. Contribuție metodologică*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Maria Voinea, București, Editura Tritonic, 2004 (în nr. V, 2005, p. 342-344).

¹⁰² *Rădăcinile românești ale lui Mircea Eliade*, vol. I. *Copilăria și tinerețea (1907-1933)*; vol. II. *De la București la Lisabona (1934-1945)*, București, Criterion Publishing, 2004 (în nr. VI, 2006, p. 358-363).

¹⁰³ *Legende și povestiri din Munții Apuseni*. Cu 72 de ilustrații alb-negru și color. Ediție îngrijită, studiu introductiv, glosar, indici și listă a ilustrațiilor de Virgiliu Florea, Cluj-Napoca, Editura Tradiții Clujene, 2010 (în nr. XI, 2011, p. 453-456).

Staufe¹⁰⁴, Richard Kunisch¹⁰⁵). În sfârșit, alte recenzii vizează tematici dragi sufletului său¹⁰⁶, cărți privitoare la vrăjitorie¹⁰⁷, la tendințe ale etnologiei europene¹⁰⁸ sau reviste cunoscute din etnologia continentală actuală¹⁰⁹, dar și enciclopedii care au marcat domenii adiacente etnologiei¹¹⁰.

***

În total, cele *opt studii* și *25 de recenzii* cuprind *circa 300 de pagini* dense, pline de informații adesea inedite, care realmente au captivat atenția lectorilor avizați și au sporit semnificativ valoarea numerelor din AMEM în care au apărut. Toate acestea conturează portretul unui cercetător de marcă, atașat cunoașterii etnologiei române și implicațiilor complexe ale antropologiei culturale. Ele creionează, în egală măsură, portretul unui *cercetător model*, devotat profesiei sale, implicat profund în actul cercetării, convins că astfel își împlinește menirea socio-profesională.

Cu privire specială la stil, a fost remarcată „vivacitatea, rar întâlnită într-un discurs științific, a scriiturii”, această scriitură fiind „un exemplu al îmbinării armonioase dintre cunoașterea etnografică și sinteza etnoculturală, al coexistenței științei cu stilul”¹¹¹. Este un scris ce surprinde prin acuratețea argumentării și ineditul punctelor de vedere.

¹⁰⁴ *Basme populare din Bucovina*. O colecție inedită. Transcrierea textelor în limba germană și Introducere de Helga Stein. Traducere din limba germană. Cuvânt introductiv și note de Viorica Nișcov, București, Editura Saeculum I.O., 2010 (în nr. XI, 2011, p. 462-464).

¹⁰⁵ *București și Stambul. Schițe din Ungaria, România și Turcia*. Traducere din limba germană, prefață și note de Viorica Nișcov. Ediția a doua, revăzută, București, Editura Humanitas, 2014, 326 p. (în nr. XIV, 2014, p. 486-490).

¹⁰⁶ Valer Butură, *Studii și cercetări de etnobotanică românească*. Ediție îngrijită, introducere și note de Ion Cuceu și Maria Cuceu, Cluj-Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene, 2011, 436 p. (în nr. XIII, 2013, p. 331-336).

¹⁰⁷ Dominique Camus, *Puteri și practici vrăjitorești. Anchetă asupra practicilor actuale de vrăjitorie*. Traducere de Muguraș Constantinescu. Prefață de Louis-Vincent Thomas, Iași, Polirom, 2003 (în nr. IV, 2004, p. 345-346).

¹⁰⁸ Giuseppe Cocchiara, *Istoria folcloristicii europene. Europa în căutare de sine*. Traducere din limba italiană de Michaela Șchiopu. Cu o prefață la noua ediție de Giuseppe Bonomo, București, Editura Saeculum I.O., 2004 (în nr. IV, 2004, p. 354-356).

¹⁰⁹ „LARES”. Rivista quadrimestrale di studi demoetnoantropologici diretta da Pietro Clemente, anno LXXIII, nr. 2, Firenze, Maggio-Agosto, 2007 (în nr. VIII, 2008, p. 380-384).

¹¹⁰ Octavian Simu, *Mitologie chineză. Un dicționar*, București, Editura Herald, 2013, 366 p. (în nr. XIII, 2013, p. 362-364).

¹¹¹ Ioana Repciuc, *Silvia Ciubotaru la 60 de ani*, în AMEM, nr. VII, 2007, p. 155, 161.

Avem astfel argumente evidente care o plasează pe Doamna Silvia Ciubotaru printre *cei mai serioși colaboratori* ai „Anuarului Muzeului Etnografic al Moldovei”.

***

A crescut și s-a format ca om în nordul Moldovei, într-o lume cvasi-tradițională, pe care, la asfințitul ei, a mai apucat-o și după care încă mai tânjește¹¹². În ultimele decenii, viețuitoare a unei lumi străine de valorile și principiile care au ghidat-o o bună bucată de vreme¹¹³, sărbătorita de astăzi a ales, deliberat, *să lumineze* propriul destin, dar și al multora dintre semeni, cu deslușirile sale demne de *un adevărat hermeneut*, a oblojit răni și a tămăduit boli ca *un veritabil taumaturg* al timpurilor noastre, păstrând astfel, ca *un inițiat* în tainele lumii vechi, legăturile cu ce a fost odată.

A înțeles încă din tinerețe că rostul muncii unui cercetător autentic nu e risipirea în activități mărunte și adesea cronofage, ci

---

¹¹² Unele dintre poemele incluse în partea a doua, intitulată „Din clepsidră”, a volumului *Vara Arhanghelilor* (autor: Silvia Ciubotaru, Iași, Editura Pim, 2013) dovedesc acest fapt („Nu mai am prispă,/ Pe care să urce furnicile,/ Nu mai am grădină,/ Unde să crească florile” – fragment din „Înstrăinare”, p. 62). Această nostalgie transpare mai ales din emoționantul articol *Era odată la Botoșani*, publicat inițial în 2012 în revista electronică „Lucafarul” (se poate vizualiza pe <http://www.lucafarul.net/era-odata-la-botosani>), și care reflectă starea sufletească a Silviei Ciubotaru, articol republicat în Silvia Ciubotaru, Ion H. Ciubotaru, *Vitralii. Pagini etnoculturale din presa anilor 1992-2012*, Iași, Editura „Presa Bună”, 2015, p. 438-444 (paginile de mai jos făcând referire la acest volum): „Viața interioară a locuințelor era ritmată de sărbătorile creștinești, cu alaiul lor de obiceiuri și credințe. Cozonacii Crăciunului, cu nucă și mac, colacii pentru colindătorii de la cumpăna anilor, pelincile Domnului, însiroplate cu apă de trandafiri, sfințișorii spoiiți cu miere de albine, pâștile și ouăle roșii ale Învierii, vârzările, plăcintele cu dovleac și câte alte copturi rituale însemnau ritmica scurgere a vremii” (p. 440); „La vremea ninsorilor, acel spațiu emana efluvii aromate. [...] Serile și nopțile estivale erau îmbălsămate cu parfum de busuioc, petunii și regina nopții. Se găseau acolo și flori pentru înveselit copiii [...] și pentru ceaiul bătrânilor” (p. 441); „Este fascinantă mixtura realizată în viața de toate zilele între respectarea obiceiurilor calendaristice rurale, cu brazdele verzi, cu crengi de salcie, puse pe stâlpii porții la Sf. Gheorghe, cu ramurile de tei suspendate deasupra ușii la Duminica Mare (Rusalii) și cojile de ouă pascale, aruncate pe apă pentru Blajini și «ritualurile citadine»” (p. 443); „Aceștia sunt oamenii ce au înnobilit un colț de Moldovă, dispărut astăzi sub temelia unui șir de blocuri. Aici, sub noile zidiri, se află pentru mine și pentru cei care-și mai aduc aminte spațiul magic al copilăriei și, în același timp, un secol de viață tihnită și frumoasă” (p. 439).

¹¹³ „Totul în jur e aseptice,/ Ambalat metalic, cromat,/ Bine înmatriculat,/ Sortat, etichetat” (fragment din „Înstrăinare”, în Silvia Ciubotaru, *Vara Arhanghelilor*, p. 62).

concentrarea asupra unor tematici majore, abordate exemplar din punct de vedere profesional, tematici ce parcă îi erau menite. George Enescu, din al cărui neam face parte, ar fi fost mândru de felul în care nepoata sa a „interpretat” partiturile din registrul culturii și civilizației noastre populare, „rapsodiile” Silviei Ciubotaru din ultimele decenii fiind extrem de apreciate de către cunoscătorii genului.

Deși uneori semeni destul de apropiați i-au cauzat dezamăgiri care au lăsat urme pe anii senectuții¹¹⁴, totuși, privirea Silviei Ciubotaru, ca și viziunea ei asupra vieții, rămâne una senină și optimistă, impregnată de o nedisimulată înțelepciune arhaică, în care omenescul și firescul prevalează: „Mai ai nevoie de oameni./ Să-i întrebi de sănătate./ Să te întrebe și ei./ De-ți merge cu dreptate.// Mai ai nevoie de oameni./ Să le ceri iertare./ Pentru aerul respirat./ Din aceeași rație.// Mai ai nevoie de oameni./ Să te compăttimească./ Pentru că ești muritor/ Și toate relele lumii te dor”¹¹⁵.

Născută într-un timp al prefacerilor, în cea de-a patra zi a ciclului anual de înnoire rituală a timpului, Silvia Ciubotaru a prefăcut, la rându-i, domenii și teme fundamentale sau inedite ale etnologiei românești: nunta, ca rit major de trecere, folclorul medical românesc, obiceiurile agrare, ornamentica tradițională, mitologia solară și cea pluvială, strigăturile de altădată sau pomul vieții, putând afirma, deopotrivă cu marele etnolog român Petru Caraman, că a scris „pentru România eternă!”¹¹⁶

La 70 de ani de viață, Silvia Ciubotaru este un nume de referință în etnologia românească actuală. Un strălucit reprezentant al Școlii ieșene, ilustrată exemplar de savantul Petru Caraman, și susținută de colegii de generație ai cercetătoarei, Ion H. Ciubotaru, Lucia Berdan, Lucia Cireș, cărora le succed, pe aceeași linie, Adina Hulubaș și Ioana Repciuc.

---

¹¹⁴ „Să punem punct./ Aici ni se oprește calea./ Cărarea asta./ Numită viață./ Nu ne mai vrea./ Alți pași așteaptă:/ Tineri, decizi/ Să înceapă lupta./ Să ne ștergă urmele./ În numele zilei de azi” (fragment din „Generație”, în Silvia Ciubotaru, *Vara Arhanghelilor*, p. 66). A nădărdit mereu la o lume plămădită după valorile în care crescuse pe ulițele Botoșanilor de altădată (nici aceea „o lume perfectă, [însă] ceea ce era [...] meritoriu în acel stil de viață era lupta pentru o anumită comuniune binevoitoare, care s-a pierdut puțin timp după cel de Al Doilea Război Mondial” [subl. noastră] – Silvia Ciubotaru, Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 444).

¹¹⁵ Fragment din „Mai ai nevoie”, în Silvia Ciubotaru, *Vara Arhanghelilor*, p. 58-59.

¹¹⁶ Ion H. Ciubotaru, *Petru Caraman. Destinul cărturarului*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2008, coperta a patra.

La mulți și spornici ani îi dorim Doamnei Silvia Ciubotaru, socotind că încă mai are câteva „partituri” de interpretat, spre a rostui până la capăt¹¹⁷, precum genialul Enescu, „concertul” unei vieți și activități aparte!

Marcel LUTIC

***

La inițiativa Domnului Dr. MIHAI URSU, din cadrul Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală, Chișinău, Republica Moldova, Poșta Moldovei a cinstit evenimentul prin emiterea unei mărci poștale personalizate.

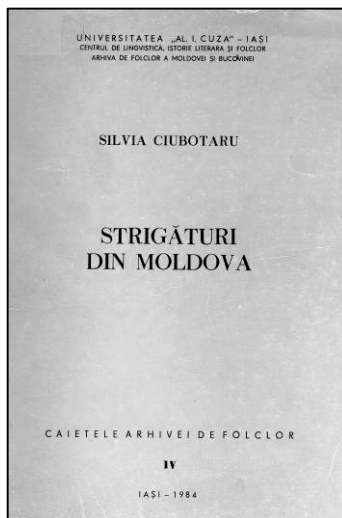
¹¹⁷ Capăt pe care îl anticipează într-una din sensibilele sale poezii astfel: „Vine o zi,/ Când ar trebui,/ Să încheiem socotelile/ Cu viața,/ Să pregătim punțile/ Și tot ce se mai cuvine,/ Pentru ultimul drum./ [...] Ne mai agățăm/ [...] De-o seară/ Înmiresmată” (fragment din „Sfârșit”, în Silvia Ciubotaru, *Vara Arhanghelilor*, p. 68-69).

ECOURI DIN PRESA DE SPECIALITATE

Volumul Silviei Ciubotaru se deschide cu un amplu studiu introductiv, în care sunt analizate, cu probitate științifică, toate aspectele speciei: istoricul cercetării, terminologia zonală, unitatea tematică, relația cu cântecele lirice, bogăția repertoriului dacoromân în comparație cu al altor popoare; sunt studiate grupele tematice și funcționale: strigătura de joc, de nuntă, satirică, cu caracter liric-sentimental (de dragoste și dor); apoi particularitățile stilistice ale strigăturii moldovenești, valoarea sa de document al trăirii cotidiene, substraturile arhaice, se fac aprecieri asupra categoriilor de informatori și se stabilesc concluziile cercetării.

Studierea textelor și a contextelor de performare conduce la constatări pertinente, unele corectând afirmații mai vechi, considerate în bibliografia problemei adevăruri de necontestat. Astfel, marea unitate tematică pe întreaga arie dovedește redusul caracter improvizatoric al speciei, alte constatări deschid noi perspective în cercetare, precum cele despre vechime, dintre care menționăm comentariul referitor la strigăturile rostite în vechile dansuri rituale și denumirea „descântecă”, „descânțece” din unele arii transilvănene, sau urmărirea substraturilor arhaice cu implicații magice, în texte privind promovarea fertilității cânepii sau a grânelor, dar și în cele despre culegerea mătrăgunei sau despre folosirea pământului de pe mormânt. Textele antologate sunt clasificate în strigături de joc, de atmosferă, satirice, de dragoste și dor, de necaz, meditative, de nuntă. Aparatul critic al volumului (bibliografia cuprinzând sursele în care apar variante la textele antologate, indicii de localități și de jocuri popular, glosarul) este realizat cu rigoarea filologică necesară.

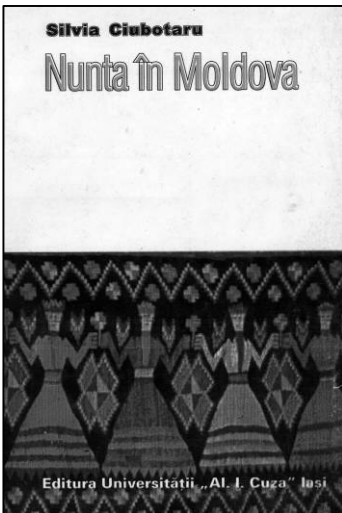
N. Bot

(„Anuarul de Folclor”, Cluj-Napoca, V-VII, 1987)

***

Cel ce parcurge *Nunta în Moldova* realizează că se află înaintea unui cercetător cu o îndelungată experiență în munca de teren, cu vaste lecturi în domeniu, familiarizat cu noțiunile și conceptele esențiale ale folcloristicii, etnologiei și antropologiei culturale [...].

Strategiile scenariului ceremonial nupțial din Moldova, semnificațiile multiple ale acestuia, ipostazierile sale zonale sunt

urmărite de-a lungul câtorva capitole intitulate: *Structura nunții în Moldova, Magie temporală și spațială, Semantica obiectelor rituale, Locul și rolul protagoniștilor în cadrul ceremonialului nupțial, Poezia nunții, Magia cuvântului, Arhaicitatea unor personaje [...]*.

Capitolul *Magie temporală și spațială* are drept țintă (științifică) relevarea câtorva dimensiuni ale ceremonialului-ritual nupțial moldovenesc, în funcție de relațiile opoziționale timp sacru – timp profan, respectiv spațiu sacru – spațiu profan sau, din altă perspectivă, de raporturile fast – nefast, benefic – malefic etc., ce tabuizează ori din contră favorizează actele ceremonial-rituale. Concluzia la care ajunge autoarea este că atât timpul, cât și spațiul erau „structurate” în colectivitățile folcloric-tradiționale din perspectiva magicului, iar adevărul acesta se reflectă și azi cu suficientă fidelitate în comportamentul actanților care susțin sceneria nupțială.

După *Semantica obiectelor rituale*, capitol în care se procedează pentru prima oară în literatura română de specialitate la o analiză stăruitoare a funcțiilor, simbolicii și statutului ritual al tuturor artefactelor întâlnite în cadrul nunții populare, atenția autoarei se concentrează asupra „rolurilor” (în sens socio-antropologic) avute de protagoniștii ce pun în mișcare întregul mecanism ritual-ceremonial al trecerii celor doi tineri în categoria oamenilor căsătoriți. Și aceasta constituie o prioritate științifică, cercetătorii de până acum insistând mai puțin asupra aspectului în cauză. Dăătoare de ton sunt și acum informațiile de teren. Ele demonstrează că „rolurile” asumate în

scenariul nupțial sunt încărcate și ele de numeroase sensuri (unele implicate), direcționând rețeaua de relații și interrelații socio-culturale, umane etc. în care intră noul cuplu, și influențând integrarea acestuia în mecanismele grupului comunitar.

Un capitol de sine-stătător este consacrat analizei poeziei nupțiale din spațiul etno-folcloric moldovenesc. Sunt, în general, bine surprinse temele, motivele centrale, atmosfera solemn-ceremonială a orației sau lirică a cântecelor de nuntă, ca și sensurile, motivele ori tonalitatea și funcția strigăturilor, modul lor de performare, distribuția zonală ș.a. [...]

Arhaicitatea unor personaje încearcă să decodeze sensul unor practici și „personaje” nupțiale care s-au transmis de la generațiile trecute. Corect înțelese, ele pot contribui la luminarea întregului scenariu ceremonial-ritual. Este vorba de prezența unor rituri cu valoare inițiatică, abandonate cu timpul, dar încă vii în memoria culturală și practicate cu funcție schimbată astăzi [...].

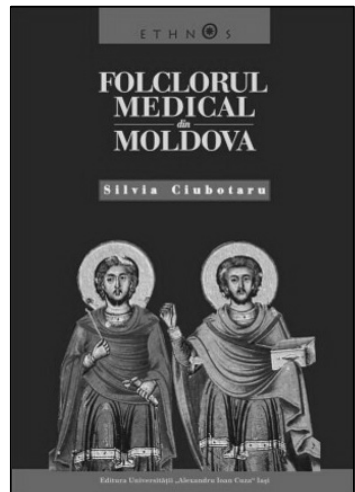
Ion Șeuleanu

(„Steaua”. Revistă de literatură, cultură și spiritualitate românească, Cluj-Napoca, LI, nr. 4, 2000)

***

Am citit, răsfoiesc și recitesc o carte de alt tip, o carte a cărei istorie abia începe, un studiu făcut pentru o existență postumă. În Editura Universității „Al. I. Cuza” a apărut, la sfârșitul anului 2005, studiul amplu, solid alcătuit, erudit și (totuși!) fermecător al doamnei Silvia Ciubotaru, numit „Folclorul medical din Moldova”. Aceasta este cartea pe care, cum am spus, o tot răsfoiesc de câțeva vreme [...].

„Folclorul medical”, temă eternă cu care începe arta medicală și cu care continuă să conviețuiască, într-un mariaj care, de mai mulți ani, „pune probleme”, este un subiect atât de vast (nu mă tem să-l numesc un

„subiect fundamental”) al medicinei; dar această coabitare dificilă nu poate duce la despărțirea fermă, totală. Fascinat de uriașa alcătuire – o uriașă muncă – a doamnei Ciubotaru, nu mi-am putut reține impresia că nici distinsa cercetătoare, de la înălțimea științei de care dispune, nu pare a sesiza, în vastitatea subiectului, și semnificația valorii de filosofie medicală actuală a folclorului medical. Așa se întâmplă cu unele mari teme.

Folclorul medical este o temă în aceeași măsură istorică, dar și actuală; nu sunt lipsite nici relațiile, de pe-acum evidente, ale acestui subiect în planul viitorului medicinei.

Actualitatea folclorului medical este surprinzătoare. Această actualitate, care în multe cazuri constituie o surpriză (de mult se tot crede că ne-am eliberat de o cultură care se cuvine, parcă, să fie ascunsă, fiind în contrasens cu evoluția medicinei), supraviețuiește totuși ca o forță clandestină, împotriva modernismului necesar, chiar împotriva convingerii noastre, a practicienilor artelor medicale [...].

Folclorul medical ar fi înțeles impropriu dacă s-ar face delimitări prea ferme și distincții prea limpezi între componentele sale poetice, magice și valorile lui practice. Ca în orice fapt de cultură, și folclorul face parte din cultura ancestrală, gândirea dogmatică și sentințele explicite devin posibile doar coroborând observația cu intuiția; folosind, cu alte cuvinte, o interpretare adecvată unui subiect prea complex pentru a putea fi supus unor criterii de judecată rigidă. În acest caz, logica, mi se pare, trebuie înțeleasă într-un cadru complex, evolutiv și filtrată prin psihologie [...].

Rostul semnificativ al importante cărți publicate de doamna Silvia Ciubotaru tocmai acesta este, de a profila pentru prezent și pentru viitor idei și ipoteze; este certificatul de viață al unei cărți importante. [...] Folclorul medical este cu totul altceva. Este filosofia ancestrală a unui grup etnic. Curățat de naivități subculturale și de impostori, folclorul medical, atât de frumos prezentat de studiul Silviei Ciubotaru, constituie un prețios fond de patrimoniu și, nu mai puțin, un tezaur în care nu s-au inventariat încă unele piese de valoare.

Constantin Romanescu

(„Ziarul de Iași”, 89, 100, 2006)

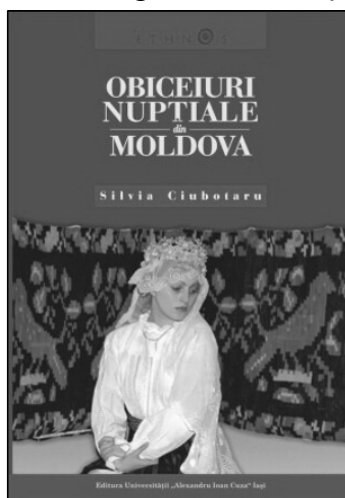
***

Vremea așteptării și devenirii cuprinde ca preambul o analiză asupra preludiului nunții, în care „se produce o orientare a destinului fiecărui copil către rosturile firești ale vieții și implicit către viitoarea căsătorie, pecetluită prin nuntă”. Autoarea susține că „experiențele de viață, datini și credințe alcătuiesc un complex psihico-moral care înrădăcinează în conștiința fragedelor mlădițe convingerea că, la vremea vremii, vor purcede pe calea întemeierii unei noi familii, că vor cunoaște dragostea și echilibrul sufletesc”.

Sărbătorile inițiatice formează subiectul celui de al doilea subcapitol. Sunt conturate sărbătorile ce marchează primenirea anului ca fiind cele mai indicate pentru înfiriparea relațiilor matrimoniale, pentru că, spune autoarea, „în aceste intervale de timp s-a născut modelul divin al căsătoriei umane, o hierogamie, fie între cer și pământ, fie între cele mai luminoase astre, fie între spiritele vegetaționale”.

Un loc aparte în studiul introductiv îl ocupă datinile premaritale, cercetate în contextul horei satului și al scrânciobului [...].

În aserțiunea autoarei, specificul și mentalitățile neamului nostru se află sub zodia *cercului*, care trasează „o limită magică, ocrotind și separând suprafața înconjurată de restul teritoriului”. În ceremonialul nupțial, centrul cercului îl formează *casa mirelui*, *casa miresei*, în jurul lor gravitează biserica, casa nașilor și casa de joc. Locul central este marcat de o ipostază a arborelui vieții (un brad sau un stâlp), substituit de axis mundi, care constituie și o linie de demarcare a trecerii. La *mijloc de cale* se oprește alaiul nupțial pentru interpretarea gesturilor arhetipale ale *colăcăriilor*. În mijlocul încăperii se desfășoară *Înhobotarea miresei*, *Îmbroboditul ca nevastă*, *Iertăciunea*. Loc sfânt este considerată *vatra*, sau *hornul sobei*, spre ea își aruncă privirea mireasa, cum numai intră în casa soacrei, pentru a se considera noua stăpână. *Masa de nuntă*, purificată de prezența pâinilor și a sării, consfințește prin ospățul ceremonial alianțele de unire dintre convivi. *Ușa* și *pragul* constituie un spațiu-limită de

trecere „între exterior și interior, între spațiul profan și cel consacrat, între locul străin, indiferent, și cel familial, care este sau trebuie să devină ocrotitor, intim” [...].

Cu privire la protagoniștii nunții tradiționale, Silvia Ciubotaru comentează strategia constituirii unei noi celule sociale în raport cu anumite prescripții și interdicții pe care mirii, „antrenați în acte și gesturi desprinse din ritualuri de inițiere, adopție și încoronare”, trebuie să le respecte. Sunt semnalate, în mod special, practicile rituale de ocrotire a miresei, a cărei trecere într-un alt stadiu prezintă pericol și riscuri. Rolul mirelui se individualizează prin „încercările” la care este supus și, mai ales, modul în care reușește să depășească probele. Socrii sunt și ei implicați în numeroase practici și gesturi, „cu rosturi precise în asigurarea celor mai bune auspicii pentru tânăra familie”. [...].

Studiul oferă cititorului o imagine coerentă și asupra *magiei cuvântului* în contextul orațiilor de nuntă. *Conăcăria* este considerată „cheia de boltă a ceremonialului nupțial din Moldova”. Examinarea tipurilor de conăcărie pune în lumină relația strânsă dintre ritual și conținutul creației literare epice. Tipurile de orații, precum *Închinarea darurilor* sau *Închinarea pocloanelor*, „completează șirul probelor nupțiale la care este supus mai cu seamă mirele”. În *Ridicarea bradului* sau *Închinarea toiagului* este vădită ipostaza cultului dendrolatric, „bradul fiind în același timp simbol al fertilității cosmice, protegitor al tinerilor miri și patron al întregului ceremonial”. *Iertăciunea*, spre deosebire de celelalte regiuni ale țării, în Moldova se bucură încă de mare prestigiu. Tratează mitul cosmogonic în ipostază creștină, apoi trece „în planul moral, prezentând sistemul educațional dual din familia sătească tipică”. Orația de invitare a nuntașilor la ospăț, numită *urătură de masă* sau *dezlegarea mesei*, prezintă în viziunea autoarei „modelul cultural străvechi”, care „poate fi sesizat în formulele incipitului și în cele finale” [...].

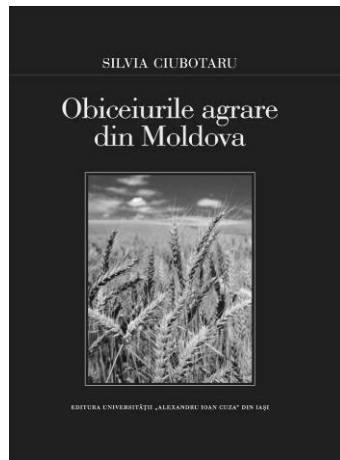
Lucrarea realizată de Silvia Ciubotaru prezintă un real interes prin faptul că interpretează un bogat fond de documente, oferă cititorului posibilitatea de a cunoaște „ipostaza contemporană a celui mai spectaculos obicei din contextul ciclului familial”.

Maria Ciocanu

(„Buletin științific”. Revistă de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie, Chișinău, 15 (28), 2011)

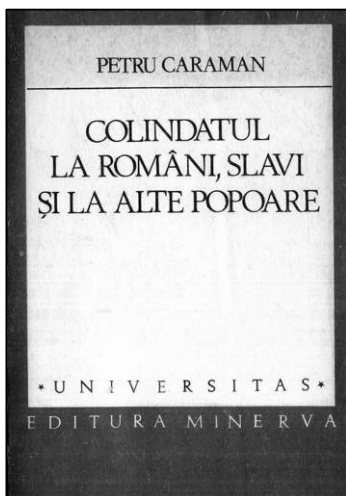
***

Privită în lumina spiritualității populare, o țară *eminamente agrară* înseamnă mult mai mult decât statistica rece a cantităților de grâne adunate. Ritualul lucrării pământului ne-a modelat caracterul și mentalitățile. Agricultorul a pierdut libertatea avută de vânător în pădurile lui, de păstor în lărgimea pajiștilor și de culegător în edenul livezilor sălbatice. El creează un univers ordonat în ritmul anotimpurilor, un cadru al responsabilității față de familie și de comunitatea sătească. *Timpul rectiliniu* este înlocuit de ideea *timpului circular*, înscris într-un *ciclu cosmic*. Apare o nouă mitologie, mai complexă, bazată pe trăirea rituală a lucrării pământului, pe înțelepciunea că răul, amărârea și moartea nu sunt eterne, fiind urmate întotdeauna de benefice reînvieri.

• Ediții

Pe cât este folclorul de național în expresia lingvistică, pe atât este el de universal în conținut și în celelalte domenii de expresie. O dovedește, de data aceasta, Petru Caraman, cercetând obiceiurile de iarnă, în primul rând colindele. Acest autor, de primă mărime în folcloristica românească și în cea europeană, demonstrează ce domeniu fascinant este acela al folclorului comparat, în recent apărutul său volum *Colindatul la români, slavi și la alte popoare* (ediție îngrijită de Silvia Ciubotaru, prefață de Ovidiu Bârlea, București, Editura Minerva, 1983, XXVI + 638 p.). Este prima ediție românească a lucrării cu același titlu, apărută mai întâi în polonă, în 1933, și ca atare mai cunoscută în lumea slavă decât în patria autorului ei [...].

Ce a făcut ca această operă excepțională să-și înceapă intrarea în patrimoniul culturii naționale cu decenii de întârziere? Nepriceperea? Răutatea ori

invidia? Încăpățânarea ori indiferența? Fapt este că, prin aceasta, cultura noastră a fost lipsită de o contribuție menită să fructifice gândirea folclorică, să ridice ceața de pe lucruri a căror existență nici nu era bănuită de alții, deschizând astfel luminișuri binefăcătoare [...].

Decizia lui Caraman de a încerca un studiu comparativ asupra colindelor dovedea un rar simț de orientare în folclorul european și o intuiție sigură a locului unde trebuie săpat tocmai de către români. Căci nici înainte și nici după el, nimeni n-a fost în măsură să defrișeze terenurile atât de necunoscute ale sărbătorilor de iarnă, cum a făcut-o Caraman. Și dacă lucrarea lui ar fi fost tipărită într-o limbă de mare circulație, ea ar fi devenit o lucrare standard [...].

Comparația lui Caraman nu se restrânge însă la domeniul obiceiului de a colinda. Cam jumătate din volumul său e consacrat comparării colindelor românești cu cele bulgare, ucrainene și cu ale altor popoare, mai ales slave. Ea pune admirabil în lumină felul în care toate aceste popoare și-au formulat idealurile de bunăstare și fericire; la toate aceste popoare gospodarul trăiește în belșug, casa lui e curte boierească, câmpul lui dă recolte bogate, iar vitele lui sporesc în chip miraculos; gospodina poartă cheile de aur ale averilor; fata, comparată în frumusețe cu sora soarelui, e pețită de feciori viteji, care dispun de o forță mai mare decât aceea a leului; însurăreții trăiesc în cea mai deplină iubire și armonie, își fac reciproc daruri, petrec în jocuri și cântece și dorm sub coroana mărilor din care cad rânduri de flori peste ei, ca în cunoscuta poezie a lui Eminescu; și nu numai tinerețea are parte de fericire la sărbătorile Crăciunului, căci cei bătrâni, bucurându-se de respectul tinerilor, sunt fericiți de fericirea acestora [...].

Ion Taloș

(„Steaua”, anul XXXV, Cluj-Napoca, nr. 4, 1984)

***

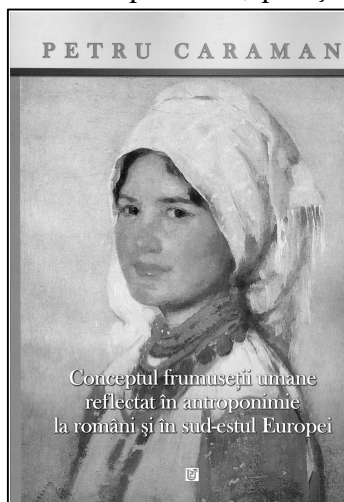
Pentru a da temei aprecierilor noastre, ne vom referi la ultima din seria de restituiri (volumul al XII-lea) a operei savantului ieșean, la cartea *Conceptul frumuseții umane reflectat în antroponomie la români și în sud-estul Europei*. Cu rostul de „introducere” la această lucrare, în 1943, în revista „Balcania”, Petru Caraman publica articolul amplu *Les bases mystiques de l'anthroponomie. Prolégomènes à l'étude des noms personnels roumains*. Cine se oprește doar la titlul acestui articol ar putea crede că *Prolegomenele* avansate în el plasează cercetarea

onomastică exclusiv în continuarea tradiției pitagoreice a legăturii mistice dintre nume și esența persoanei care îl poartă. În realitate, corpul lucrării anunță deja o poziție nouă în cercetarea antroponimiei, poziție ce antrenează deopotrivă perspectiva cognitivă, lingvistică, istorică, culturală și identitar-imagologică a fenomenului. Poziția aceasta se va concretiza plenar, la modul teoretic și comparativ-analitic, în impresionantul volum de 746 de pagini referitor la antroponomie, un studiu dezvoltat pe baza acestui articol și finalizat pe parcursul unui deceniu și jumătate de căutări și de rafinare a instrumentelor de cercetare. Noua lucrare, dezvoltată din articolul anului 1943, nu va mai urmări doar onomastica în general, ci modul cum se reflectă în ea înțelegerea frumuseții și a frumuseții umane, fixându-și ca material de studiu nu numai antroponomia românească, ci și onomastica din Slavia Orientală și din Balcani [...].

Punând, din capul locului, numirea sub semnul „magiei cuvântului” și al gestului augural, studiul caramanian subliniază că această componentă necesară poate să nu capete totdeauna o expresie clară în antroponim, dar că ea este prezentă mereu ca o predicție profundă a acestuia. În plus, autorul insistă, pe tot parcursul studiului asupra prenumelui, în a stabili o relație firească între „concept” și „urmele” de străveche tradiție transconceptualizantă pe care le conservă limba în straturile cele mai profunde ale predicției ei.

Petru Caraman se mișcă subtil, suplu și-n același timp riguros pe această linie invizibilă de întâlnire a conceptului cu ceea ce putem numi receptarea magică a lumii și energia funciară a limbii, scoțând în evidență nu numai modul cum numele reprezintă fenomene ale lumii înconjurătoare de cea mai diversă factură (cognitivă, psihologică, istorică, religioasă, culturală și chiar geografică), dar și faptul că procesele onomastice ale limbii fac parte din respectiva lume și se instituie în adevărate *logoepisteme* (*corpus de cunoștințe, de asociații și reprezentări de ordin istoric, etnografic și cultural*). Cu aceasta, savantul ieșean se înscrie decis în înțelegerea pe care lingvistica cognitivă de cea mai recentă extracție o acordă fenomenului onomastic,

adică își propune să se apropie de prenume din toate direcțiile, cercetându-l ca pe un tot organic și viu în care pot fi citite urme ale unei predicții profunde [...].

Ca trăsături comune tuturor spațiilor lingvistice și geografice investigate, în privința semanticii „frumuseții”, lucrarea înregistrează preeminența prenumelor feminine asupra celor masculine, punctează decisiv locul privilegiat pe care-l ocupă în perimetrul acestei semantici sensul „frumuseții fizice”, preferința pentru formarea prenumelor respective de la epitete apreciative, stocarea în zoonime, patronime, nume de familie și toponime a unor prenume dispărute sau slab reprezentate în prezent, migrarea lor în antroponimia popoarelor învecinate (vezi păstrarea la români a unor antroponime pierdute de slavii balcanici), precum și vizibilitatea accentuată a prenumelor cu formă scurtă, adică a celor exprimate într-un singur cuvânt. Alături de aceste trăsături cvasi-comune, se cuvine semnalată foarte interesanta constatare de principiu a autorului cum că „ anumite produse folclorice influențează în mod negativ sau pozitiv, la diferite popoare, domeniul antroponimiei autohtone” (p. 477). Dar studiul caramanian nu omite să semnaleze cât și cum se „abat” de la aceste dominante formarea și funcționarea antroponimelor și întrucât definesc aceste „abateri” un specific identitar pentru fiecare spațiu discutat [...].

Dacă adăugăm la tot ce s-a spus prezența vibrantă a vocii savantului, care se înfiorează atunci când vorbește despre creativitatea umană, despre extraordinara bogăție a modalităților prin care omul își exprimă setea de frumos și de idealitate (expresii concretizate în cântece, balade, paremiologii traduse în limba română chiar de Petru Caraman), avem toate motivele să spunem că ne aflăm în fața unei cărți nu numai de o fenomenală bogăție interpretativă și faptică, dar și de o tonalitate vie și personală. De altfel, aceste virtuți sunt puse în evidență și de profunda și admirativa introducere semnată de mereu prezentul în editarea operei lui Petru Caraman, cunoscutul etnolog Ion H. Ciubotaru, ca și de excelența editoare a cărții, cercetător folclorist Silvia Ciubotaru.

Livia Cotorcea

(„Convorbiri Literare”, Iași, nr. 12 (192), 2011)